

Research centre
for toxic compounds
in the environment

umweltbundesamt^u
ENVIRONMENT AGENCY AUSTRIA

PASIVNÍ VZORKOVÁNÍ VOLNÉHO OVZDUŠÍ

Daniela Baráková, Roman Prokeš

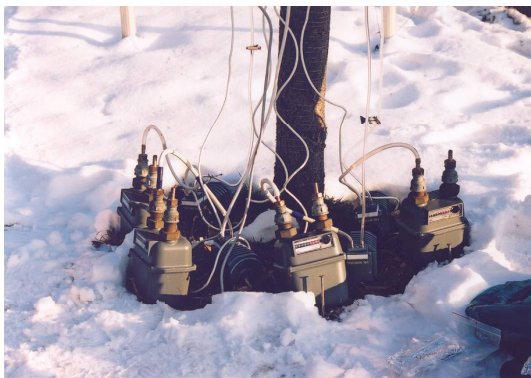

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro
regionální rozvoj

EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA-CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.

Proč pasivní vzorkování?

Research Centre
for Toxic Compounds
in the Environment

ENVIRONMENT
AGENCY AUSTRIA

umweltbundesamt^U

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA-CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.

Proč pasivní vzorkování?

AKTIVNÍ VZORKOVÁNÍ:

VÝHODY:

- stanovení přesného objemu vzdušné masy za určitý časový interval
- oddělení plynné a prachové frakce
- zavedená metoda – US EPA, vyhlášky, nařízení, zákony

NEVÝHODY:

- finanční náročnost
- školená obsluha
- kalibrace
- nutnost elektřiny
- nutnost ostrahy
- logistické problémy

Pasivní vzorkování - princip

- bez použití čerpadla - vzorkované ovzduší samovolně proudí kolem pasivně vystaveného filtru, membrány či jiného média (sorbentu), v němž se sledovaný polutant zachycuje
- separační mechanismus je založen na rozdílu mezi koncentracemi škodlivin v prostředí a v sorpčním médiu
- délka vzorkování se řídí podle doby, která je nutná pro ustavení rovnovážného stavu (nasycení sorpční kapacity)
- vzorkovače jsou málo citlivé na náhodné extrémní změny v aktuální koncentraci polutantů – poskytují informace o dlouhodobé úrovni kontaminace

Pasivní vzorkování - princip

VÝHODY:

- nízká cena zařízení a nízké provozní náklady
- jednoduché, nemechanické a nevelké zařízení
- malé nároky na instalaci, technickou údržbu a obsluhu
- bez nutnosti připojení ke zdroji elektrické energie
- poskytují informaci o dlouhodobé úrovni kontaminace

NEVÝHODY:

- nižší citlivost a vyšší detekční limit
- možné interference s jinými polutanty
- nemožnost exaktního stanovení prošlého objemu vzduchu (používají se přepočty závislé na délce expozice, rychlosti sorpce a dalších parametrech či empiricky získané koeficienty)

Pasivní vzorkování – sorbenty (dle původu)

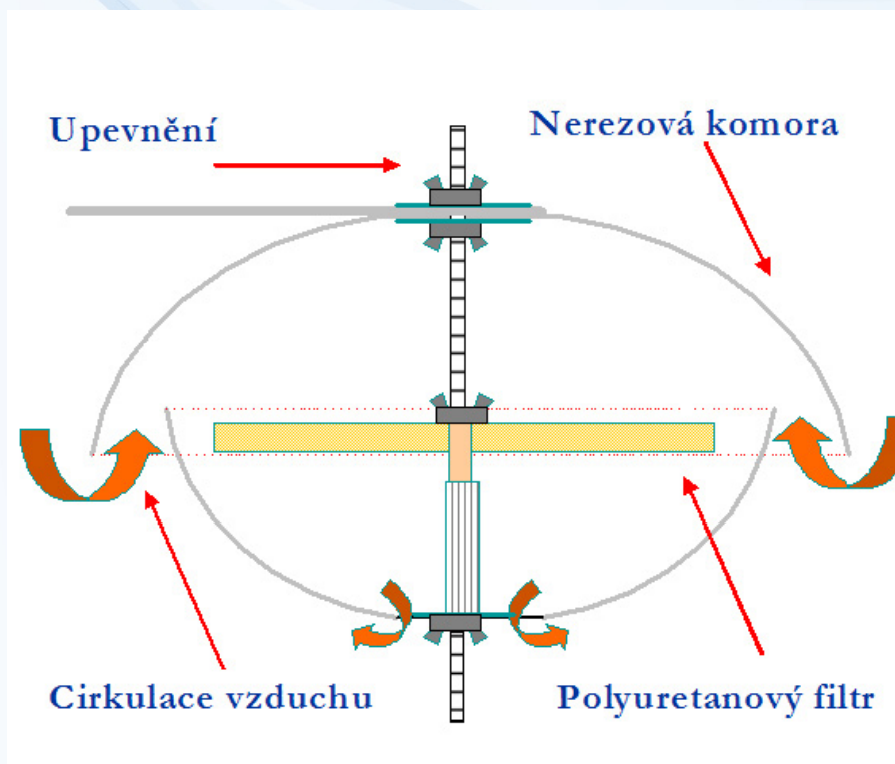
BIOTICKÉ
jehličí, lišejníky

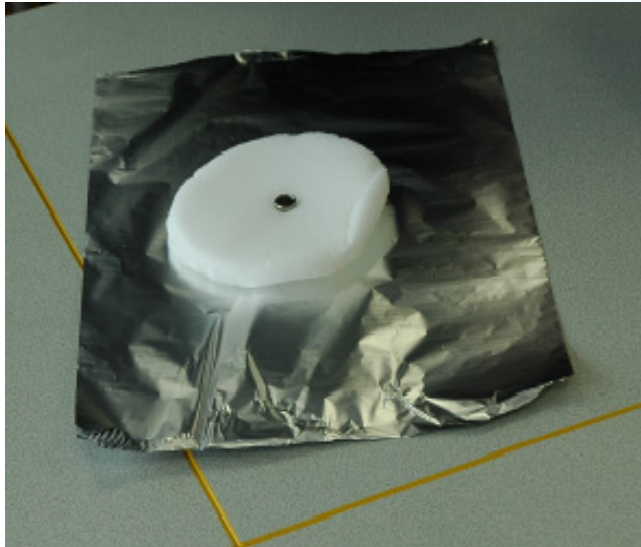
ABIOTICKÉ
PUF, XAD, SPMDs, radiello

Pasivní vzorkování pomocí PUF

Pasivní vzorkování pomocí PUF

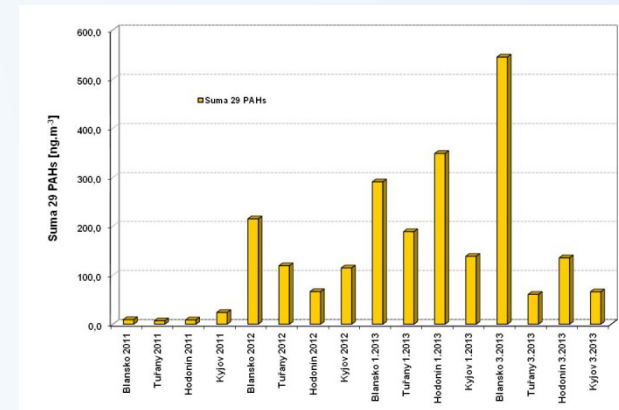
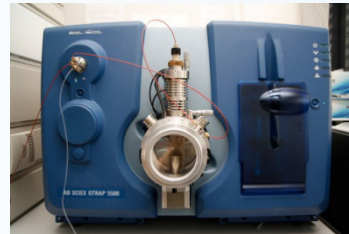
- polyuretanová pěna -**
nebarvená bez přídavku
vápence
- hustota $0,030 \text{ g cm}^{-3}$
  - průměr 150 mm
  - tloušťka 15 mm
  - odpor proti stlačení 4 kPa
  - max. trvalá deformace 7 %
  - min. odrazová pružnost 35 %

Pasivní vzorkování pomocí PUF

Postup při pasivním vzorkování volného ovzduší pomocí PUF:

Pasivní vzorkování pomocí PUF

Doba vzorkování:

- 28 dní

PAHs, PCBs, OCPs

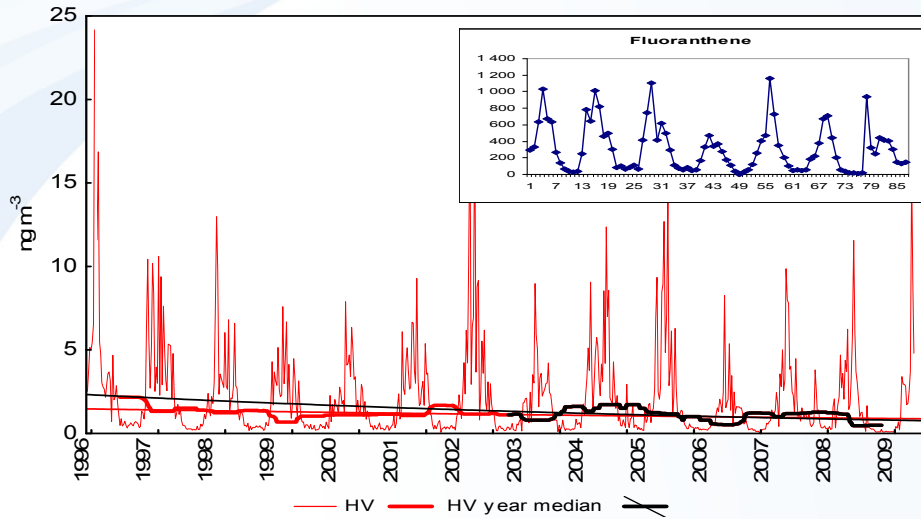
- 84 dní

PCDD/Fs, PCB, PBDE, PFOS

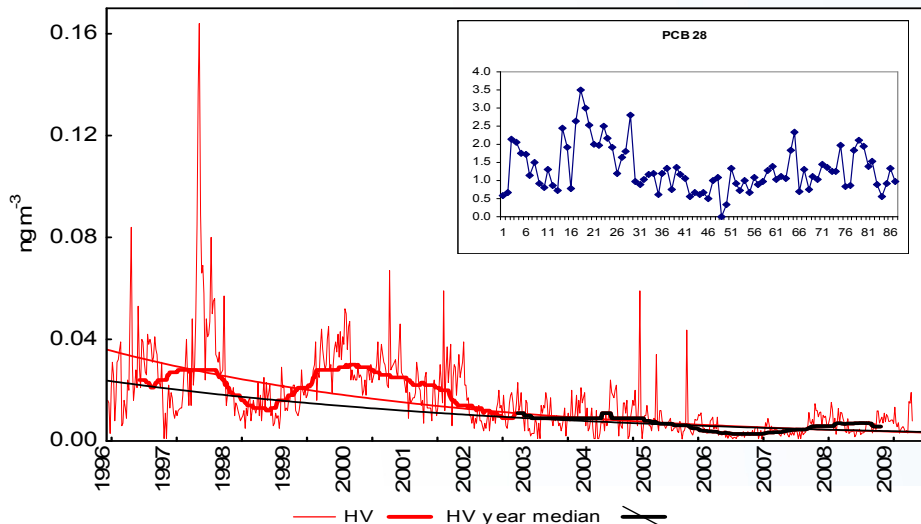

Srovnání aktivního a pasivního vzorkování

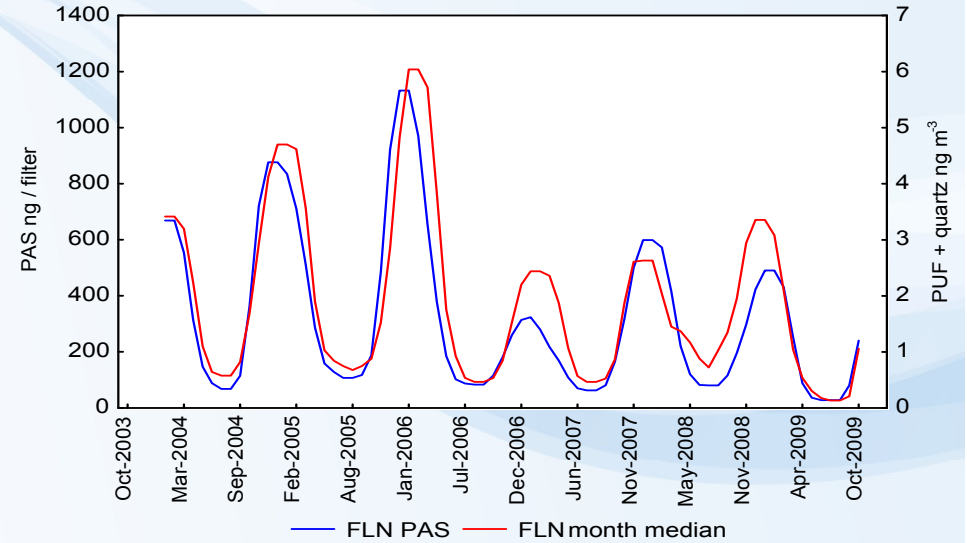
Fluoranthene

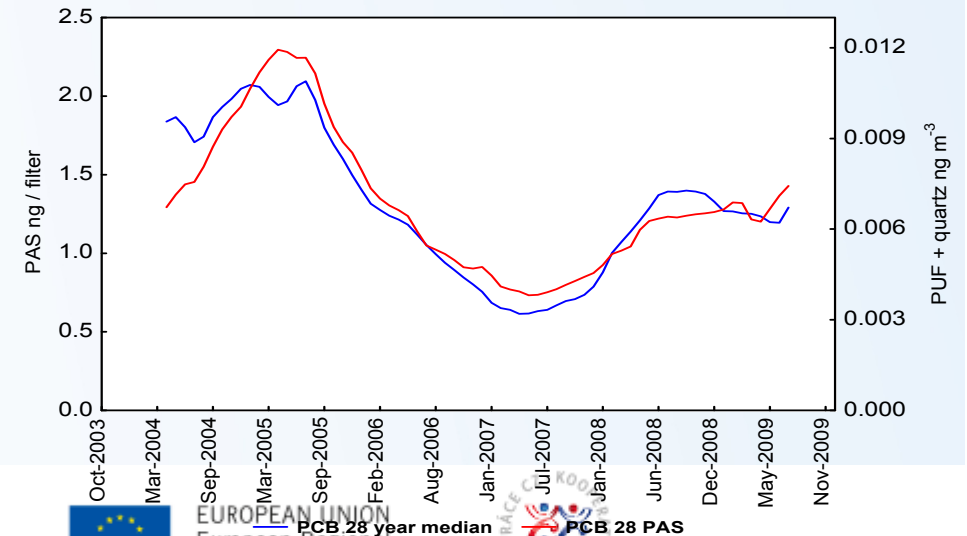
PCB 28

FLN

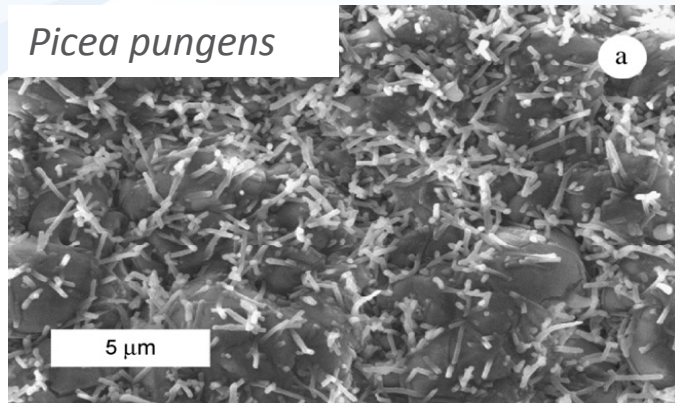
PCB 28

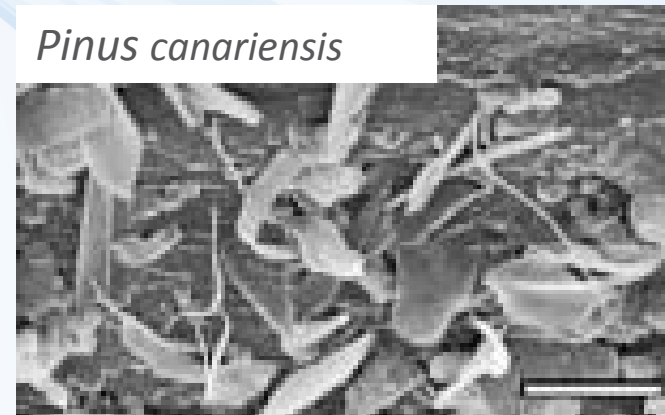
Jehlice jako bioakumulátor

- Levná a dostupná metoda vzorkování ovzduší
- Povrch jehlic je krytý voskovou vrstvou tvořenou z kutinu (polyester di- a trihydroxy mastných kyselin) a kutikulárního vosku (lipidy, volné mastné kyseliny)
- Má schopnost vázat organické látky přítomné ve vzduchu po dobu několika let
- Volatilní látky prostupují průduchy do vnitřních struktur jehlice, kde se váží (pryskyřičné kanály)
- Částice vázané na prachové částice se zachytávají v epikutikulárním vosku, kde se akumulují

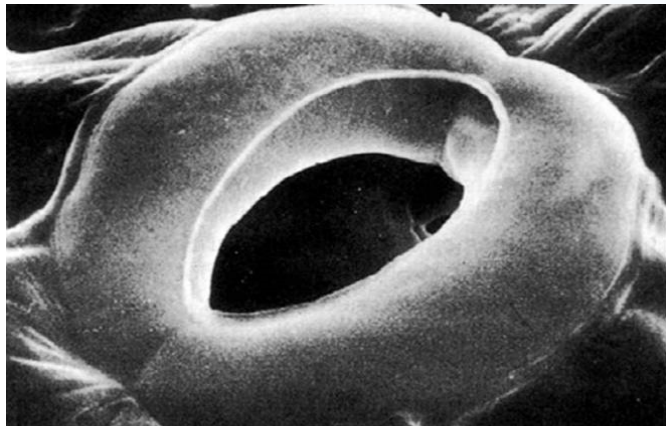
Jehlice jako bioakumulátor

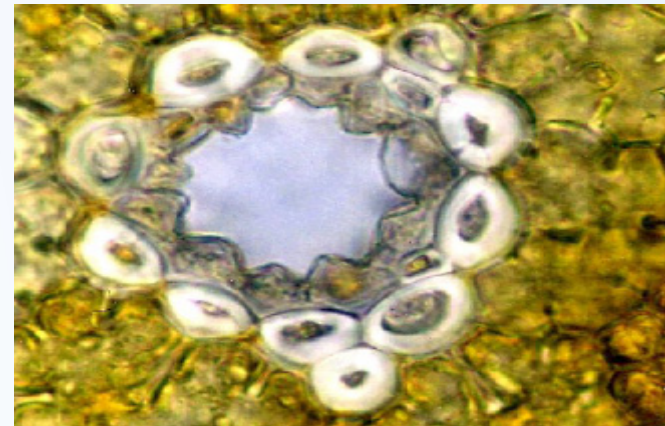
Zdroj: Coward et al., 2007

Zdroj: Stabentheiner et al., 2007

Zdroj: <http://www.shef.ac.uk>

Zdroj: botany.upol.cz

Research Centre
for Toxic Compounds
in the Environment

ENVIRONMENT
AGENCY AUSTRIA

umweltbundesamt^U

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

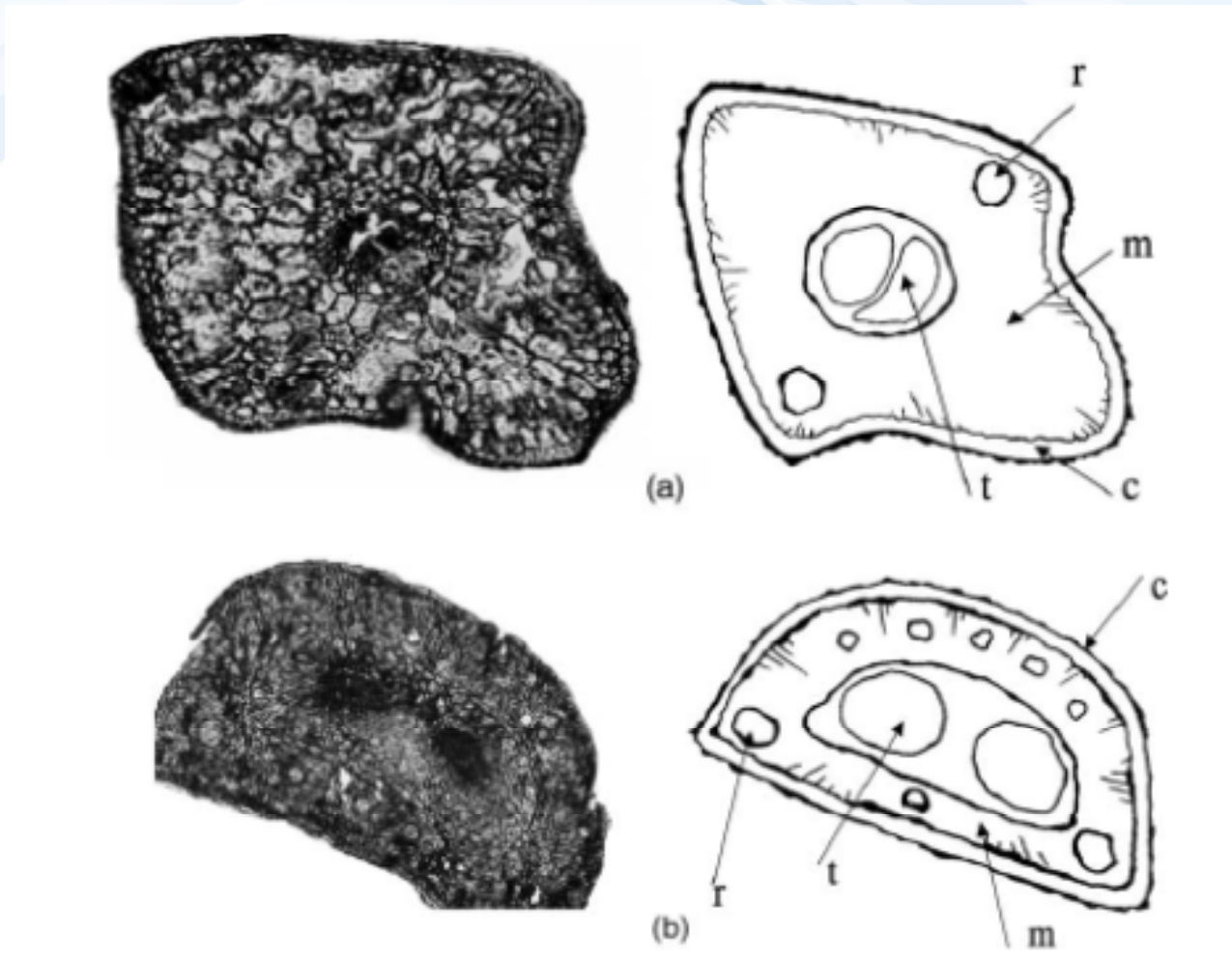
EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA-CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.

Jehlice jako bioakumulátor

- Stejně jako u ostatních pasivních vzorkovačů je u nich obtížná interpretace
- Variabilní biologický materiál ovlivněný řadou faktorů:
  - druh a s tím související přítomnost pryskyřičných kanálků

Mezidruhové rozdíly

Picea abies

Pinus nigra

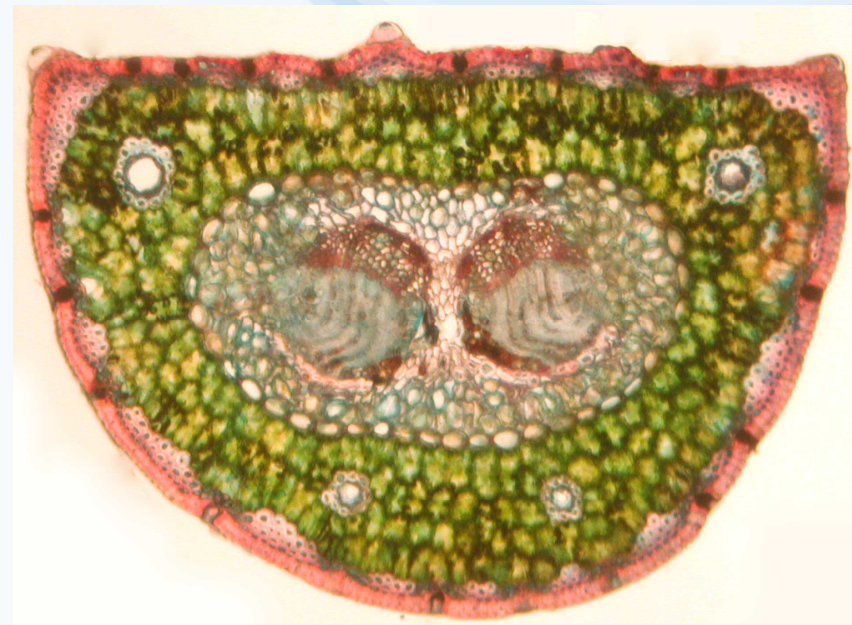
Vnitrodruhové rozdíly

Pinus sylvestris

zdroj: www.sci.muni.cz

Pinus nigra

zdroj: botany.upol.cz

Research Centre
for Toxic Compounds
in the Environment

ENVIRONMENT
AGENCY AUSTRIA

umweltbundesamt^U

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

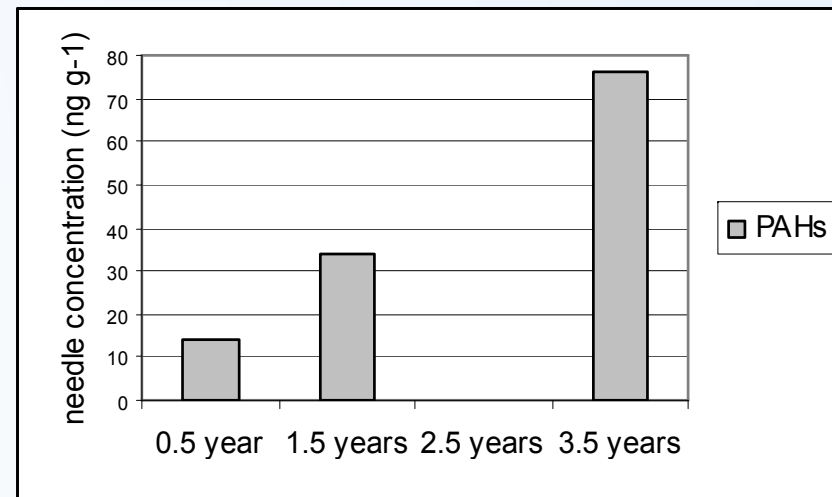
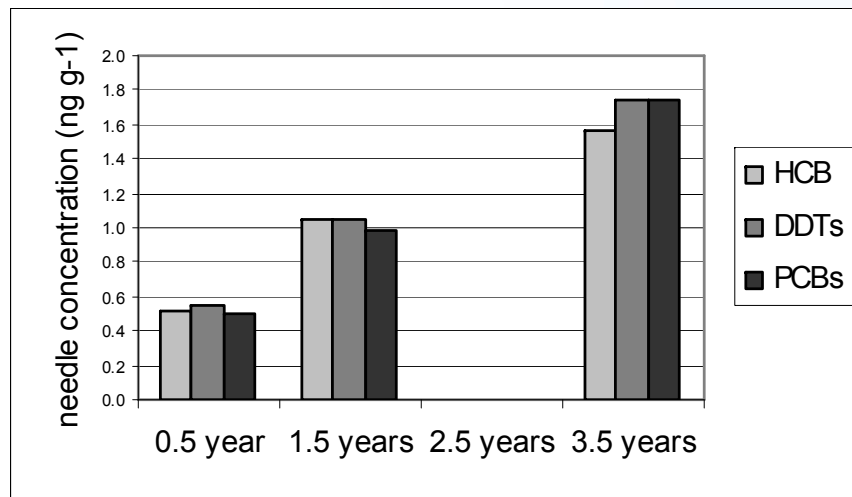

EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA - CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.

Jehlice jako bioakumulátor

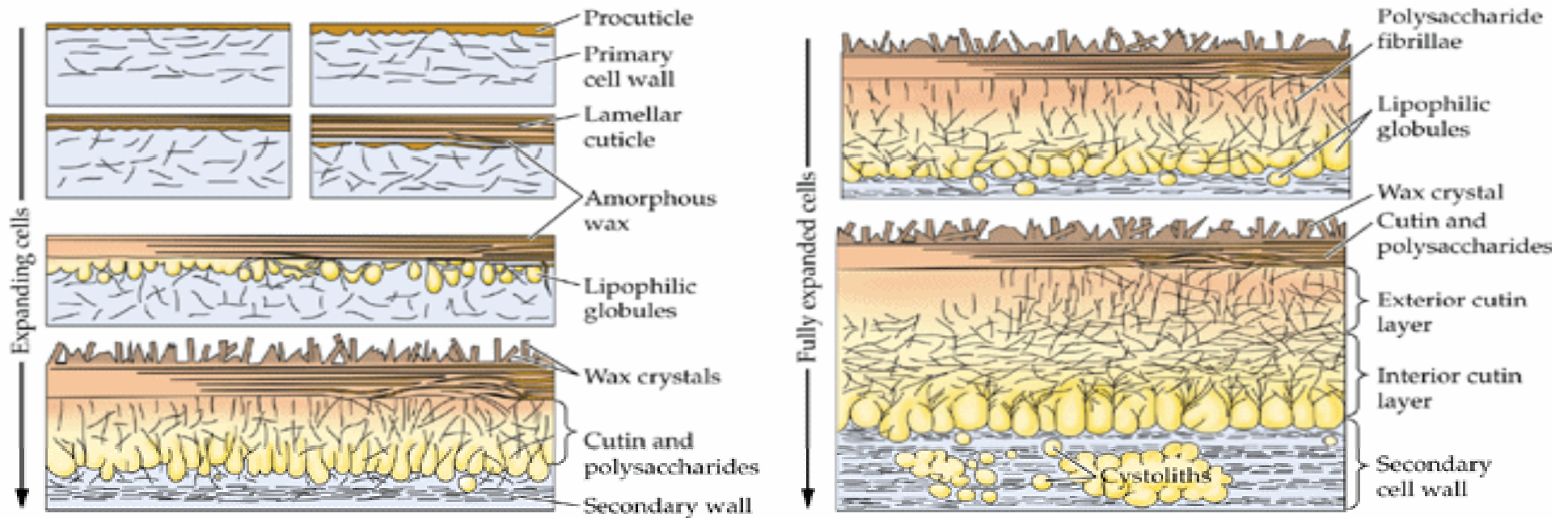
- Stejně jako u ostatních pasivních vzorkovačů je u nich obtížná interpretace
- Variabilní biologický materiál ovlivněný řadou faktorů
  - druh a s tím související přítomnost pryskyřičných kanálků
  - stáří jehlic - životnost jehlic se pohybuje od 2-7 let a je závislá na druhu jehličnanu

Jehlice jako bioakumulátor

- Stejně jako u ostatních pasivních vzorkovačů je u nich obtížná interpretace
- Variabilní biologický materiál ovlivněný řadou faktorů
  - druh a s tím související přítomnost pryskyřičných kanálků
  - stáří jehlic
  - množství epikutikulárního vosku, množství vosků a terpenů ve vnitřních vrstvách

Vývoj voskové vrstvy

Zdroj: www.uky.edu/~dhild/biochem/19/lect19.html

Research Centre
for Toxic Compounds
in the Environment

ENVIRONMENT
AGENCY AUSTRIA

umweltbundesamt^U

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA - CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.

Jehlice jako bioakumulátor

- Stejně jako u ostatních pasivních vzorkovačů je u nich obtížná interpretace
- Variabilní biologický materiál ovlivněný řadou faktorů
  - druh a s tím související přítomnost pryskyřičných kanálků
  - stáří jehlic
  - množství epikutikulárního vosku, množství vosků a terpenů ve vnitřních vrstvách
  - vnější faktory (biotické i abiotické) - většina faktorů životnost snižuje (prašnost, patogeny)

Děkuji za pozornost

Tento projekt byl podpořen z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj, jmenovitě programu Evropské územní spolupráce Rakousko-Česká republika 2007-2013

The sampling support by Amt der Niederösterreichischen Landesregierung und Amt der Oberösterreichischen Landesregierung.

Research Centre
for Toxic Compounds
in the Environment

ENVIRONMENT
AGENCY AUSTRIA **umweltbundesamt**^U

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA - CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.